

Gemi İnşa İş Kolunda Çalışanlarda Dikkat ve Kaygının Değerlendirilmesi

Levent ÖNEN*, Halim İŞSEVER**, Hilmi SABUNCU**, Duran ÇAKMAK***, Oktay TAN****

ÖZET

Bu çalışmada gemi inşa iş kolunda çalışanlarda, iş kazalarının temel faktörlerinden olan dikkat ve kaygı düzeylerinin araştırılması amaçlanmıştır. Uygulama 200 kişinin çalıştığı bir tersanede 175 işçi üzerinde yapılmıştır. Çalışanlara 20 soruluk bir anket formu ve Benton algı, dikkat bellek testi ile Spielberger'in durumluk ve sürekli kaygı envanteri uygulanmıştır. Çalışanların yaş ortalaması 34.06 ± 10.42 , çalışma yılı ortalaması ise 9.99 ± 5.14 'tür. Çalışanların Benton algı testi sonuçları değerlendirildiğinde 175 kişiden 15 (% 8.5) kişinin normal sınırlar içinde olduğu, kalan 160 (% 91.5) kişinin ise dikkat düzeyi normalden düşük olarak bulunmuştur. Durumluk ve sürekli kaygı puanları ele alındığında, çalışanlarda her iki puanın da yüksek çıktığı bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Durumluk ve sürekli anksiyete, tersane işçileri

Düşünen Adam; 1999, 12 (1): 28-31

SUMMARY

The aim of this study is to investigate the attention and anxiety levels, which are the main factors causing work accidents, of workers in the shipbuilding industry. The study has been conducted in a shipyard employing 200 workers, on 175 workers. A questionnaire comprising of 20 questions, Benton's perception and attention and Memory test and Spielberger's State and Trait Inventory have been applied to the workers. The average age of the workers is 34.06 ± 10.42 and average years of work is 9.99 ± 5.14 . When the results of the Benton perception test are evaluated, it can be seen that out of 175 workers, only 15 (8.5 %) are within the acceptable limits, and the attention levels of the remaining 160 workers (91.5 %) are found to be lower than normal levels. When the state and trait inventory points are taken into consideration, it can be seen that both points are higher normal in all workers.

Key words: State and trait anxiety, shipyard workers

GİRİŞ

Kaza, beklenmedik bir anda ortaya çıkan ve maddi-manevi zarar veren olaydır. Kazanın ortaya çıktığı an klinik öncesi devrenin sona erdiği, klinik devrenin başladığı andır. İş kazası nedenlerinin en önemli etkenlerinden biri kişiden kaynaklanan güvensiz davranışlardır.

Çalışanın çalışma koşullarının risklerini belirten bir eğitimden geçmemiş olması, kişisel koruyucuları ve makine koruyucularının nasıl kullanılacağını bilmemesi, çalışanın mesleki deneyiminin az, heyecanlı ve dikkatsiz olması, psikomotor aktivitesinin düşük olması kazaya neden olabilecek herhangi bir hastalığının olması ve sensomotor aktivitesinin bazı alışkanlıkları nedeniyle zarar görmesi güvensiz davranışlar olarak özetlenebilir^(9,10).

20-23 Nisan 1998 Ankara III. Ulusal İşçi Sağlığı Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

* İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, **İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, ***Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, ****İş Güvenliği Müfettişi

Bu çalışmada da sürekli olarak gelişmekte olan bir iş kolu olan gemi inşa sektöründe çalışan kişilerin, iş kazasının temel faktörlerinden olan dikkat ve kaygı düzeylerinin araştırılması amaçlanmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Kesitsel ve tanımlayıcı olarak planlanan çalışma kapsamına gemi inşa sektöründe 200 işçinin çalıştığı bir tersanede küme örnekleme ile 175 işçi alınmıştır. Geriye kalan 25 işçi çeşitli nedenlerle raporlu oldukları için çalışma kapsamı dışında kalmıştır.

Tersanede çalışan kişilerin revir kayıtları incelenmiş, çalışanların son bir yıl içinde iş kazası geçirip geçirmediği ve ne tür bir hasarla karşılaşmış olduğu belirlenmiştir. Araştırmacılar tarafından hazırlanan 20 soruluk bir anket formu ile bire bir görüşülerek çalışanlara Benton dikkat algı bellek testi ve Spielberger'in durumluk ve sürekli kaygı envanteri uygulanmıştır⁽⁶⁾.

Formenlerin yardımı ile kişiler revir odasına tek tek alınarak testler uygulanmıştır. Uygulama esnasında sonuçlara etki edecek her türlü çevresel etken araştırmacılar tarafından tespit edilerek gerekli önlemler alınmıştır. Veriler bilgisayarda SPSS paket programı yardımı ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizlerde Ki-kare ve Student t testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tersanenin çeşitli bölümlerinde çalışan 175 işçinin yaş ortalaması 34.06 ± 10.42 çalışma yılı ortalaması ise 9.99 ± 5.14 'dir. Revir kayıtlarından son bir yıl içinde en az bir kez iş kazası geçiren 22 (% 12.6) kişi belirlenmiştir. Oluşan iş kazalarının orta ve hafif derecede yaralanma şeklinde sonuçlandığı tespit edilmiştir. Bunun dışında kaynak ve taşlama esnasında göze çapak kaçması şeklinde oluşan kazalar

Tablo 1. Çalışma kapsamına alınan işçilerin eğitim durumları

Eğitim	Sayı	%
Okur-yazar	6	3.4
İlkokul	83	47.4
Ortaokul	39	22.3
Lise	47	26.9
Toplam	175	100.0

Tablo 2. Çalışma kapsamına alınan işçilerde çocuk sayısı

Çocuk sayısı	Sayı	%
Yok	52	29.8
1 adet	33	18.8
2 adet	43	24.6
3 adet	32	18.3
4 adet	15	8.5
Toplam	175	100.0

Tablo 3. Çalışanların Benton dikkat algı bellek testi sonuçları

Benton testi sonucu	Sayı	%
Dikkati normal (13/15 kart)	15	8.5
Dikkati düşük (12 kart ve altı)	160	91.5

Tablo 4. İş kazası geçirme durumuna göre durumluk kaygı puanları

İş kazası	Sayı	Durumluk kaygı puanı ort.±s. sapma	t	p
Geçiren	22	40.86±8.30	1.58	>0.05
Geçirmeyen	153	37.88±8.26		

Tablo 5. İş kazası geçirme durumuna göre sürekli kaygı puanları

İş kazası	Sayı	Sürekli kaygı puanı ort.±s. sapma	t	p
Geçiren	22	42.27±7.05	0.98	>0.05
Geçirmeyen	153	40.72±6.91		

sürekli meydana gelmekte ve revir kayıtlarına geçmemektedir. Çalışma kapsamına alınan işçilerin 135'i (% 77.1) evli 40'ı (% 22.9) bekarıdır. Çalışanların Benton dikkat algı bellek testi sonuçları değerlendirildiğinde, 175 kişiden 15 (% 8.5) kişinin normal sınırlar içinde olduğu (13/15 kart), kalan 160 kişinin ise sınır sayılan 13 kart doğru bilme sayısına ulaşamadığı belirlenmiştir.

İş kazası geçirme ile Benton puanları değerlendirildiğinde ise; dikkat ile kaza geçirme arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır ($X^2=0.33$, $p>0.05$). İş kazası geçirenlerin⁽²²⁾, Benton puanı ortalamaları 7.52 ± 3.20 geçirmeyenlerin (153) ise 8.41 ± 2.99 bulunmuş, aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 6. Sağlıkla ilgili konularda kendilerini sıkıntılı hissedenerin durumluk kaygı puanları

Sağlık ile ilgili sıkıntı	Sayı	Durumluk kaygı puanı ort.±s. sapma	t	p
Var	21	42.38±5.59	1.03	>0.05
Yok	154	40.72±7.08		

Tablo 7. Sağlıkla ilgili konularda kendilerini sıkıntılı hissedenerin sürekli kaygı puanları

Sağlık ile ilgili sıkıntı	Sayı	Sürekli kaygı puanı ort.±s. sapma	t	p
Var	21	42.04±6.69	2.26	<0.05
Yok	154	37.74±8.38		

Çalışanların iş kazası geçirme ile durumluk ve sürekli kaygı puanları incelendiğinde aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0.05$).

Çalışanların medeni durum, bakmakla yükümlü oldukları kişi sayıları, çocuk sayıları ile ilgili kaygı puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

TARTIŞMA

Çalışanların Benton testi skorları değerlendirildiğinde, çoğunluğa yakın bölümünün (% 91.5) dikkati düşük bulunmuştur. İş kazası geçiren ve geçirmeyen olarak sonuçlar değerlendirildiğinde ise aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0.05$). Bulunan sonuçlar dikkat testi ile yapılan araştırmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir⁽⁸⁾. Çalışan kesimde dikkat genellikle düşük çıkmaktadır^(1,2,7,12). Bu sonuçların eğitim düzeyi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

İş kazası geçirenlerin kaygı puanları değerlendirildiğinde; kaza geçirenlerin hem durumluk hem de sürekli kaygı puanları daha yüksek bulunmasına rağmen aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çalışanların çeşitli sorunları sorgulandığında; sağlık ile ilgili sıkıntısı olanları sürekli kaygı puanları yüksek ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Bu sonuçlar kaygı ile yapılan çalışmalarda sonuçları destekler niteliktedir^(7,8).

Herhangi bir fiziksel rahatsızlığı olan kişilerin bu rahatsızlığa bağlı olarak hissettikleri olumsuz yaşantılar sürekli kaygı puanının yükselmesinde önemli bir rol oynamaktadır⁽¹¹⁾.

Çalışanlardan elde edilen durumluk ve sürekli kaygı puanları çok yüksek bulunmamıştır. Bu sonuçların çok yüksek çıkmamasının en önemli sebeplerinden bir tanesi, araştırma sırasında tarafımızca da sık sık gözlemlenen tersane yönetiminin son 1.5 yıldır toplam kalite yönetimine geçmek için yoğun bir çaba içinde olmasıdır.

Araştırma yapılan tersanede iş sağlığı ve iş güvenliği toplantılarını her ay düzenli yapılması, eksikliklerin tespit edilip anında önlem alınması, kurumun iş yeri sağlık birimine sahip olması, bir iş yeri hekiminin ve sağlık memurunun düzenli olarak görev yapması, periyodik muayenelerin düzenli yapılması, iş yeri uyarı levhalarının düzgün ve uygun yerlere asılması çalışan kişilerde dikkatin düşük çıkmasına rağmen güvencesiz koşulların elimine edilerek iş kazalarındaki sayının az olmasına etken konulardır.

Tesiste beslenme, servis, sağlık hizmetlerinin üst düzeyde tutulmasının yanısıra kademeler arasındaki hiyerarşi en aza indirilmiştir. Böylece çalışan kişi kendini ruhsal yönden daha iyi ve iş yerinin önemli bir parçası olduğunu hissetmektedir.

Gemi inşa gibi gelişmekte olan sektörlerde uygun iş güvenliği tedbirlerinin alınması, çalışanlara kaza ile ilgili risklerin eğitimle verilmesi iş kazalarını ve meslek hastalıklarını azaltacak çalışana daha rahat bir ortam sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. Allodi F, Montgomery R: Psychological aspects of occupational injury. Social Psychiatry 1:25-29, 1979.
2. Anastasi A: Fields of applied psychology. Mc-Graw Hill 1964.
3. Benton LA: L'application clinique du test de rétention visuelle. Du entre de psychologie appliquee 15, Rue Henri-Heine-Paris.
4. Guatello JS, Connors GC, Ikeda JM: Stress and anxiety, error and accidents a cyclis relationship. Psychological documents. 15:3, 1985.
5. Katimo R, El-Batawi AM, Cooper LC: Psychological factors at work and their relation to health. World Health Organization, Geneva 1987.
6. Öner N, Le Compte A: Durumluk-sürekli kaygı envanteri el kitabı. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, No:333, İstanbul.
7. Önen L: İş kazası riski yüksek olan ve düşük olan yerlerde çalışanların psikolojik özellikleri. VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi, 21-23 Eylül, İzmir 1994.

8. Önen L, Sabuncu HH: İş yeri uyarı levhalarının algılanmasında çalışanların sosyal ve psikolojik yapısının rolü. II. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, 22-25 Mayıs İstanbul, 1990.
9. Sabuncu H: Türk endüstrisinde son yıllardaki iş kazaları ve meslek hastalıkları istatistikleri. II. Ulusal İşçi Sağlığı Kongresi, Türk Tabipler Birliği, Ankara, 1988.

10. Ünal S, Merdivenci M, Berksun E, Çevik A, Erdem C, Boyabat A: Vitigolu hastalarda psikolojik semptomlar. I. Psikosomatik Sempozyumu, 13-14 Mart Antalya, 1992.
11. Sabuncu H, Akbulut T: Kırsal kesimde endüstrileşmenin ruh sağlığına etkileri. 20. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, 1984.

becya